

Symultaniczno-sekwencyjna metoda nauki czytania

KAŻDY PIĄTEK

PRZEDSZKOLE „PEPUŚ ŚWIATA”

Profesor Jagoda Cieszyńska

Prof. dr hab. Jagoda Cieszyńska pracuje na Uniwersytecie Pedagogicznym w Katedrze Logopedii. Przez 28 lat była psychologiem-logopedą w Zespole Diagnostyki i Terapii, a obecnie pełni funkcję dyrektora merytorycznego w Gabinetach Neurologopedycznych „Gżegżółka” (Cracow School of Polish, Speech & Language Therapy). Prowadzi badania naukowe obejmujące zagadnienia dotyczące problemów związanych z dysleksją, dwujęzycznością i dyglosją, nabywania i rozwoju systemu językowego dzieci niesłyszących, metod diagnozowania dzieci z zaburzeniami komunikacji językowej (autystycznych, z alalią, afazją, Zespołem Aspergera, porażeniem mózgowym oraz obniżeniem sprawności intelektualnej) i metod badania rozwoju funkcji poznawczych u dzieci w wieku niemowlęcym, poniemowlęcym i przedszkolnym.

Metoda symultaniczno-sekwencyjna

Dlaczego dzieci nie mogą się uczyć dotychczas obowiązującymi metodami ?

Nowa rzeczywistość - nowa metoda

Nowa rzeczywistość wymaga skonstruowania odmiennej metody dla nowego pokolenia. Współczesne dzieci inaczej uczą się języka mówionego i pisanego. Przewaga stymulacji obrazem (telewizor, komputer, billboardy, reklamy, emotikony) uniemożliwia całkowicie stosowanie metod analitycznych (głoskowanie). Dla tych dzieci pojedyncze litery tworzą wzory bez znaczeń.

Sześciolatek w XXI wieku ma:

- znacząco krótszy czas rozmów z dorosłymi,
- zaburzony język mediów (postaci z kreskówek z wadami wymowy),
- opóźniony rozwój mowy z powodu przedłużającej się oburęczności, braku pionizacji języka, minimalnych uszkodzeń słuchu (alergie, katar, zapalenie ucha, hałas), obniżenia ogólnej sprawności ruchowej.

Fakty te wpływają na nabywanie języka i skutkują trudnościami w nauce czytania i pisania.

Podstawy teoretyczne metody

1. Teoretyczne podstawy metody symultaniczno-sekwencyjnej nauki czytania oparte są na:
2. Badaniach potwierdzających tezę, że sylaba a nie fonem (głoska) jest najmniejszą jednostką percepcyjną (D. W. Massaro, Psychological aspects of speech perception, [w:] M.A. Gernsbacher (red) Handbook of Psycholinguistics, San Diego 2004); Wynikach badań neuropsychologicznych, dotyczących powiązań intermodalnych, budowanych podczas przetwarzania bodźców słuchowych i wzrokowych;
3. Wiedzy na temat funkcji symultanicznych (prawopółkulowych) i sekwencyjnych (lewopółkulowych) oraz kształtowania się struktur umożliwiających przesyłanie informacji między półkulami mózgu (spoidło wielkie, istmus);
4. Powtórzeniu sekwencji rozwoju mowy dziecka (od samogłosek, sylab, do wyrazów i zdań);
5. Naśladowaniu 3 etapów nabywania systemu językowego: POWTARZANIA, ROZUMIENIA, NAZYWANIA (samodzielnego czytania);
6. Pobudzaniu zwierciadlanych neuronów (mirror neurons, Spiegelneurone);
7. Wynikach badań przeprowadzanych przez doktorantów i magistrantów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie (badania wykazały wysoką skuteczność metody oraz negatywny wpływ „głoskowania” na osiągnięcie umiejętności czytania ze zrozumieniem i prawidłowego pisania zgodnie z zasadami ortografii).

Dotychczasowe doświadczenia praktyczne w stosowaniu metody:

- Sukcesy dzieci niesłyszących prowadzonych w Zespole Diagnostyki i Terapii w Krakowie (ukończenie szkół powszechnych, bardzo dobre wyniki matur, studia).
- Skuteczna pomoc dzieciom z dysleksją.
- Skuteczna nauka czytania w przedszkolach w Katowicach, Rudzie Śląskiej, Rabce, Łodzi, Krakowie.

Struktura symultaniczno-sekwencyjnej nauki czytania

Czytanie symultaniczne (prawopółkulowe)

- Czytanie samogłosek
- Czytanie wyrazów

Czytanie sekwencyjne (lewopółkulowe)

- Czytanie sylab otwartych
- Czytanie dwóch sylab
- Czytanie sylab zamkniętych
- Czytanie nowych wyrazów i zdań

Zależność głoska-litera dziecko poznaje po zakończeniu procesu nauki czytania.

Pracując od kilku lat w przedszkolu miałyśmy okazję poznać wiele metod nauki czytania. Korzystając z przewodników metodycznych polecanych przez popularne wydawnictwa, najczęściej spotykaną w nich metodą nauki czytania, jest metoda analityczno- syntetyczna. Na podstawie obserwacji, wynikającej z pracy niniejszą metodą, stwierdziłyśmy że u większości dzieci nie przynosi ona zamierzonych efektów. Dzieci po roku przygotowania, owszem zaczynają czytać, ale jest to raczej forma głoskowania wyrazów, aniżeli płynne czytanie. Odczytując wyraz, dziecko skupia się na jego analizie, zamiast syntezy, efekt jest taki, że nie rozumie czytanej treści, co powoduje brak satysfakcji, rodzi frustrację i niechęć do czytania. Zauważalne jest to zwłaszcza u dzieci z zaburzeniami lateralizacji, zaniedbanymi środowiskowo, czy dzieci z grupy ryzyka dysleksji.

Zastanawiając się jak pomóc sześciolatkom z problemami w nauce czytania zainteresowałyśmy się metodą symultaniczno-sekwencyjną.

Symultaniczno – sekwencyjna metoda nauki czytania, jest oparta na nauce czytania sylabami.

Seria książeczek: Kocham czytać”, przeznaczona jest do wczesnej nauki czytania, dla dzieci w grupach przedszkolnych, a także dla dzieci z wadami wymowy i niezakończonym rozwojem mowy oraz dla dzieci zagrożonych dysleksją. Autorka książeczek twierdzi, iż dzięki rozpoczęciu nauki czytania już w wieku przedszkolnym, można wpłynąć na rozwój wszystkich funkcji psychicznych dziecka, od spostrzegania, do myślenia przez analogię, rozumowania przyczynowo-skutkowego oraz funkcjonowania pamięci.

Z książeczek Kocham czytać dzieci uczą się odczytywać sylaby a nigdy pojedyncze spółgłoski, bo przecież nikt nie słyszy głosek w izolacji. Nieuzasadnione byłoby czytanie dźwięków, których w rzeczywistości dziecko nigdy nie odbiera drogą słuchową. Sylaby, które dziecko poznaje podczas zajęć pełnią funkcje wzorca, służącego do odczytywania nowych wyrazów. Dzięki takim ćwiczeniom powstają w umyśle dziecka schematy, rozpoznawane w odczytywanych, w dalszym etapie wyrazach. Dzięki operacjom porównywania dziecko odkrywa takie same wzorce (schematy) w kolejnych wyrazach.

Metoda symultaniczno-sekwencyjna wczesnej nauki czytania oparta jest na najnowszych badaniach neuropsychologicznych i wieloletnich doświadczeniach terapeutycznych i logopedycznych prof. Cieszyńskiej. Wykorzystując wiedzę o sekwencyjnych zdolnościach lewej półkuli mózgowej przy równoczesnym korzystaniu z symultanicznych sposobów przetwarzania bodźców językowych półkuli prawej, jest skutecznym sposobem nabywania umiejętności czytania ze zrozumieniem.

Wszystkie zadania opierające się na pracy półkuli prawej, czyli globalne rozpoznawanie samogłosek, wyrażeń dźwiękonaśladowczych, rzeczowników w mianowniku, mają na celu wzbudzenie motywacji dziecka do nauki czytania oraz przeprowadzane są w taki sposób, aby jak najszybciej przejść do czytania analityczno-sekwencyjnego, lewopółkulowego.

Kolejność wprowadzania poszczególnych głosek oraz stopniowania trudności zadań i pojawiania się paradygmatów sylab są w metodzie prof. Cieszyńskiej dokładnie określone:

Etap I – Od samogłosek prymarnych do sylaby otwartej

Nauka czytania rozpoczyna się od poznania samogłosek ustnych – jest to powrót do prymarnych niemowlęcych artykulacji. Odczytywanie samogłosek angażuje głównie prawą półkulę mózgu, która w sposób symultaniczny, kompleksowy ujmuje obraz graficzny litery. Dzięki wykorzystaniu wizualizacji, w umyśle dziecka integruje się obraz, ruch i dźwięk związany z artykulacją danej samogłoski, np. uniesienie rąk do góry, naśladujące obraz litery

Y i wydanie dźwięku. Integracja ruchu i dźwięku jest łatwa do zapamiętania gdyż opiera się na schematach wzrokowo-słuchowych kształtowanych już w wieku niemowlęcym.

Jeśli dziecko opanowało już znajomość samogłosek wprowadzamy sylaby otwarte, świetnie sprawdzają się tu wyrazy dźwiękonaśladowcze (MU, BE, UHU, KU KU, itp.). Autorka metody zwraca uwagę, że onomatopeje świetnie sprawdzają się jako przygotowanie do późniejszego etapu czytania wyrazów. Na tym etapie stopniowo wprowadzamy nowe spółgłoski (zawsze w sylabach, nigdy w izolacji).

Etap II – Od sylaby otwartej do pierwszych wyrazów

W tym etapie poszerzamy zakres sylab otwartych, wykorzystując nowe spółgłoski, korzystamy także z zestawów

samogłoska + sylaba otwarta (np. ANA, ENE). Posługujemy się znanymi już dziecku wyrazami globalnymi oraz wprowadzamy nowe – zbudowane z nowo poznanych sylab.

Etap III – Czytanie sylab zamkniętych

W trzeciej fazie pracujemy na sylabach otwartych i zamkniętych z poznanymi dotychczas spółgłoskami czyli: p, m, b, l, t, d, f, w, s, z, k, g, j, n. Nowością na tym etapie są sylaby zamknięte np. LOL, NYK, MUK, itp. Świetnym treningiem jest nauka czytania na pseudowyrazach np. ASOS, KITUME, które mają charakter abstrakcyjny i uniemożliwiają dziecku zgadywanie.

Etap IV – Czytanie nowych sylab otwartych i zamkniętych

Na tym etapie dziecko zapoznaje się z dwuznakami oraz spółgłoską Ł. Oczywiście nadal będą one realizowane w sylabach zamkniętych lub otwartych. Zwiększamy również ilość wyrazów czytanych globalnie oraz tekstów.

Etap V – Samodzielne czytanie tekstów

Ostatni etap to głównie samodzielne czytanie tekstów, jednak nie oznacza to, że przestajemy pracować na materiale sylabowym. Nadal ćwiczymy czytanie sylab otwartych i zamkniętych, tym razem wprowadzając spółgłoski miękkie oraz samogłoski nosowe.

Ćwiczenia na każdym z pięciu etapów czytania realizowane są wg reguły: powtarzanie – rozumienie – nazywanie: **POWTARZANIE** – nauczyciel odczytuje głoski (sylaby), a dziecko je powtarza. Dla ułatwienia zapamiętywania należy zwrócić uwagę dziecka na układ ust podczas wymawiania poszczególnych samogłosek. Należy również pamiętać o wizualizacji (np. Y – uniesione ręce, I – palec na nosie obrazujący kropkę nad i).

ROZUMIENIE (RÓŻNICOWANIE) – dorosły wskazuje samogłoskę (sylabę) a dziecko ją odczytuje lub odwrotnie – dorosły wymawia samogłoskę (sylabę), a dziecko ją wskazuje. Jeśli uczyący ma trudności z rozpoznaniem litery, można podpowiedzieć mu, wykorzystując wizualizację lub eksponując układ ust.

NAZYWANIE (CZYTANIE) – na tym etapie realizujemy zamianę rolami, raz dziecko uczy dorosłego, a raz dorosły dziecko, np. dziecko odczytuje samogłoski lub nazywa przedstawione na ilustracjach sytuacje, natomiast terapeuta wskazuje odpowiednią literę. Zamiana ról powoduje, że maluch chętnie powtarza głoski, aby uczyć dorosłego, przy okazji w sposób zabawowy utrwala swoją wiedzę.

NAJWAŻNIEJSZE ZASADY PRACY METODĄ SYMULTANICZNO-SEKWENCYJNĄ

- Zajęcia zawsze rozpoczynamy od ćwiczeń łatwych, z których wykonaniem dziecko nie będzie miało trudności
 - Dziecko rozpoczyna kolejny etap czytania pod warunkiem opanowania poprzedniego
- Należy pamiętać o przechodzeniu od prawopółkulowego czytania (globalnego, symultanicznego – samogłoski, onomatopeje, całe wyrazy) do lewopółkulowego (sekwencje-sylaby). Dążymy do tego aby dziecko sprawnie wykonywało ćwiczenia odczytywania sylab i układania z nich wyrazów
- Ważne jest aby przeplatać zadania z zeszytów ćwiczeniami ogólnorozwojowymi, zwłaszcza ćwiczeniami pamięci sekwencyjnej i symultanicznej, ćwiczeniami analizy i syntezy wzrokowej oraz ćwiczeniami układania szeregów i sekwencji tematycznych i atematycznych
 - Poszczególne głoski wprowadzane są w sylabach, a nie w izolacji – nie uczymy głoskowania
 - Pracujemy wg trzech zasad: 1. Powtarzanie, 2. Rozumienie (rozpoznawanie), 3. Nazywanie (odczytywanie)
- Podczas układania, czytania, zawsze zachowujemy kierunek od strony lewej do **prawej**, zgodnie z obowiązującą zasadą podczas czytania i pisania w języku polskim
 - Stosujemy technikę odwracania ról: najpierw my uczymy dziecko, potem dziecko uczy nas
 - Pamiętamy aby zwracać się do dziecka prostym językiem oraz sprawdzać czy rozumie polecenie
 - Ten sam materiał powtarzamy wielokrotnie, aż do dobrego opanowania
- W celu urozmaicenia zajęć można zapisywać sylaby np. na różnokolorowych karteczkach, na piasku, kredą na rozłożonej na stole ceratce, na folii na szkle. Ponieważ czynność odczytywania sylab jest na początku trudna, warto używać pacynki lub zwierzątka, które grając rolę dziecka, pokazują wypowiedziane przez dorosłego głoski, a także je odczytują. Wówczas możliwe jest poprawianie błędów, które zostały popełnione przez kukiełkę a nie przez dziecko
- Dla emocjonalnego wzmocnienia nauki czytania wprowadza się też całościowe rozpoznawanie wyrazów, które później zastępowane jest przez czytanie sylabami

Ogromną zaletą stosowania tej metody jest to, że nie wymaga ona skomplikowanych czy drogich pomocy dydaktycznych, aby móc ją stosować. Samemu można stworzyć takie pomoce bez dużych nakładów finansowych, za to z dużą dawką pomysłowości i fantazji, a tego akurat nauczycielom przedszkola nie brakuje. Wprowadzając elementy tej metody stwierdziłyśmy, że jest ona przede wszystkim przyjazna dziecku, nie wywołuje stresu, kiedy czegoś nie umie odczytać, bo oparta jest na zabawie.
